

Педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн Кыргыз билим берүү академиясынын, И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана С.Нааматов атындагы Нарын мамлекеттик университетинин алдында уюштурулган Д.13.16.526 диссертациялык кенешинде коргоого коюлган 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистиги боюнча Хажы Кара Думандын **«Лицейчилердин физикалык ой жүгүртүүсүнүн илимий стилин калыптандыруунун педагогикалык шарттары»** аттуу кандидаттык диссертациясына жазылган

ПИКИР

1. Изилдөөнүүн актуалдуулугу.

Коомдогу экономикалык, социалдык жана маданий өзгөрүүлөр билим берүү процессине да таасирин тийгизүү менен жеке окуучунун ой жүгүртүүсүнүн калыптануусуна көбүрөөк көңүл бурууну талап кылууда. Бул окуучулардын психологиялык-педагогикалык концепцияларынын негизинде окутуунун теориялык практикалык билим берүүсү менен чагылдырылат. Хажы Кара Думандын диссертациясы табигый циклдин негизги предмети болгон физиканы окутууда окуучулардын ой жүгүртүүсүнүн илимий стилин калыптандыруунун методикалык жолдорун, шарттарын жана каражаттарын аныктоого арналган.

Диссертациялык иштин актуалдуулугу лицей окуучуларына заманбап илимге ылайык физикалык ой жүгүртүүнүн илимий стилин калыптандыруунун педагогикалык мүмкүнчүлүктөрү аныктаңгандыгы жана окуучулардын физикалык ой жүгүртүүсүнүн илимий стилин калыптандыруу боюнча илимий методикалык сунуштар иштелип чыккандыгы менен тастыкталат.

2. Диссертацияда берилген илимий жоболордун, жыйынтыктардын жана сунуштардын негизделиши даражасы.

Диссертациялык иште коргоого төмөндөгү жоболор сунушталат:

- Окуучулардын ой жүгүртүүсүнүн илимий стилин калыптандырууда алардын инсандык-рухий маданиятынын жана болочок адистик деңгээлинин негизги элементи катары иликтөөнүн психологиялык-педагогикалык өнүттөрү;
- Лицей окуучуларынын физикалык ойломунун илимий стилин калыптандыруунун иштелип чыккан түзүлүштүк-функциялык модели жана аны лицейлердин окутуу процессине иш жүзүнө ашырылганы;
- Окутуу процессинде физиканын темаларын оптималдаштырууда дидактиканын ырааттуулук жана улануучулук, тарыхка кайрылуу принциптерин, белгилүү физиктердин салымдарын чагылдыруу, анын негизинде лицейчилердин билимдерин системалаштыруу, сапаттуу жана сандуу маселелерди максаттуу колдонуу, методиканын интерактивдүү ықмаларын ишке киргизилиши физика курсунун илмий маанилүүлүгүн жана жеткиликтүүлүгүн камсыз кылат;
- Физиканы окутуу процессинде таанып-билинүүн илимий циклын, фундаменталдуу тажыйбалардын, физикалык ойломдун стилин, мүнөздөмөлөрү жана ықмаларын (салыштыруу, аналогия, индукция, дедукция, моделдештириүү, ойломдогу эксперимент ж.б) жана принциптерин (байкалуучулук, түшүндүрүү, жөнөкөйлүк, сакталуу, дискреттүүлүк ж.б) жүзөгөө ашырылышы лицейчилердин билимдеринин сапатын жогорулатат жана анын негизинде алган метапредметтик билгичтикерин табигый илимдүү предметтерди окуп үйрөнүүдө ыңгайлуу шарттарды түзөт.

Диссертацияда берилген илимий жоболордун, жыйынтыктардын, ошондой эле, сунуштардын негизделиш даражасы азыркы илимий жана методикалык подходдордун комплекси менен камсыз болгон. Изилдөөнү

жүргүзүүде жалпы илимий педагогикалык методдор колдонулган (генетикалык жана структуралык-функционалдык анализ, табигый-илимий циклдеги окуу китеептеринин текстерине контент-анализ, моделдештируү жана аналогия, байкоо, анкета жүргүзүү ж.б). Изилдеөнүн максаты жана маселелери туура коюлган; изилдөө ишинин максаттуу жана системалуу өздөштүрүлүшү проблеманы сапаттуу анализдеөгө, анын негизинде жыйынтыктарды алуу менен окуучулардын физикалык ой жүгүртүүсүнүн илимий стилин калыптандыруу боюнча илимий методикалык сунуштар иштелип чыккан.

Изилдеөнүн негизинде “Физикалык ой жүгүртүүнүн илимий стилин” калыптоонунун модели түзүлгөн.

Окуучулардын ишмердүүлүгүн активдештируү каражаты катары интерактивдүү окутуу методикасынын езгөчөлүктөрү жана уюштуруу-педагогикалык шарттары белгиленген.

Изилдеөден алынган теориялык жоболор жана тыянактар, ошондой эле илимий -усулдук материалдарды жалпы орто билим берүүчү мектептин окуу планындагы табигый циклдеги предметтерди окутуп-үйретүүде ой жүгүртүүнүн илимий стилин калыптандыруу үчүн пайдалануу максатында колдонсо болот.

3. Диссертационныи жыйынтыктарыныи жана натыйжаларыныи публикацияланышы.

Илимий изилдеөнүн негизги жыйынтыктары боюнча 21 илимий статья жарық көргөн. Мындан тышкары, изилдеөнүн жыйынтыктары лицейлерде физика боюнча теориялык, практикалык жана лабораториялык сабактарды откөрүү жолу менен жана илимий-практикалык конференцияларга катышуу, илимий журналдарда макалаларды жарыялоо менен ишке ашырылган.

4. Диссертациялык иштин мазмуну жана тұзұлұшы.

Диссертация киришүүдөн, үч главадан, корутундудан, пайдаланган адабияттардың тизмесинен жана тиркемелерден турат. Диссертацияда 22 таблица, 9 сүрөт бар. Жалпы көлөмү 171 беттен турат.

Окуучулардың ой жүгүртүүсүнүн илимий стилин калыптастыруу технологиясы илимий проблема катары, алардың окуу-таанып билүү ишмердүүлүгүндө ой жүгүртүүнүн илимий стилин калыптастыруунун негизги бағыттары жана окуу-таанып билүү ишмердүүлүгүн активдештируү окуучулардың ой жүгүртүү илимий стилин калыптастыруунун каражаты катары деген маселелер **«Ой жүгүртүүнүн илимий стилин калыптастыруунун психологиялык-педагогикалық өбөлгөлөрү»** аттуу биринчи главада камтылган. Бул главада физика сабактарында окуучулардың ишмердүүлүгүнүн илимий стилин калыптастыруу үчүн интерактивдүү окутуунун мүмкүнчүлүктөрү илимий негизделип, методикалык өзгөчөлүктөрү менен уюштуруу-педагогикалык шарттары белгиленген.

«Лицей окуучулардың ой жүгүртүүсүнүн илимий стилин калыптастыруунун педагогикалык мүмкүнчүлүктөрү» аттуу экинчи главада физика курсунун окуу материалдарынын мазмунундагы ой жүгүртүүнүн стилинин теориялык негиздері жана принциптері, окутуунун инновациялык технологиясы процессинде лицейчилердин ой жүгүртүүсүнүн илимий стилин калыптастыруу жана физикалык материалдардың педагогикалык мүмкүнчүлүктөрү каралған. Илимий стиль, физикалык ой жүгүртүү түшүнүктөрүнө аныктамалар иштелип чыккан. Лицейчилерде ой жүгүртүүнүн илимий стилинин негиздерин калыптастыруу боюнча эксперименттик окутуу иштеринин жыйынтығы болуп окуучулардың предметтик-кайра өзгөртүүчү ишмердүүлүгүндөгү өзгөрүүлөр алынған. Окуучулардың предметтик-кайра өзгөртүүчү ишмердүүлүгүндөгү өзгөрүүлөр онтологиялык, гнесеологиялык, логика-методологиялык жана инсандык-мотивациялык параметрлер боюнча белгиленген.

Физиканы окутууда окуучулардын ишмердүүлүгүн камсыз кылуучу интерактивдүү окутуу методикасы жана педагогикалык эксперименттердин жыйынтыктары «Ой жүгүртүүнүн илимий стилин калыптаандыруу боюнча тажрыйба-эксперименттик иштердин жыйынтыктары» аттуу үчүнчу главада каралган.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна туура келиши.

Изденүүчү Хажы Кара Думандын авторефераты диссертациялык иштин мазмунун жана максатын, негизги жоболорун толук камтыган. Автореферат жазылышы изилденген материалды берүү жана түшүндүрүү логикасына туура келет.

6. Диссертациянын мазмунундагы жана авторефераттагы мүчүлүштүктөр.

1. Диссертациялык изилдөөнүн биринчи милдети «Ой жүгүртүүнүн илимий стили» түшүнүгүнүн физиканы окутууда өзгөчөлүктөрүн аныктоо менен түшүнүккө толуктоолорду киргизүү деп белгilenген. Тилекке каршы, изилдөөнүн жалпы кортундусунда «Ой жүгүртүүнүн илимий стили» түшүнүгүнүнө кандай толуктоолор киргизилгенди ачык көрсөтүлбөй калган.
2. Диссертациялык изилдөөнүн үчүнчү главасынын корутундусунда окуучулар үчүн физика боюнча жумушчу дептерди түзүүнүн критерийлери белгеленди жана колдонуунун методикасы көрсөтүлдү деп жазылган. Бирок, диссертациялык иште жумушчу дептердин түзүлүшү, же анын формасы көрсөтүлгөн эмес.
3. Авторефератта айрым бир түшүнүктөр чечмеленип берилбегендиктен, кандайдыр бир суроолорду жаратат. Мисалы, «үнөмдүүлүк» (автореферат, 17-бет), «предметтик билимди орточолоштуруу» (автореферат, 19- бет) жана башкалар.

Бул белгиленген мүчүлүштүктөр илимий иштин жалпы деңгээлин төмөндөтпөйт, тек гана толуктоону талап кылат. Ошону менен катар «Лицейчилердин физикалык ой жүгүртүүсүнүн илимий стилин калыптандыруунун педагогикалык шарттары» аттуу диссертациялык иш Кыргыз Республикасынын «Окумуштуулук даражаларды ыйгаруунун тартиби жөнүндө жобонун» талаптарына жооп берет жана Хажы Кара Думан 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистиги боюнча педагогика илимдердин кандидаты илимий даражасына татыктуу.

Педагогика илимдерини кандидаты, доцент

 Т.К.Чекирова

Г.К.Чекированын колун тастыктайм
С.Нааматов атындагы НМУнун
кадрлар бөлүмүнүн бащчысы

М.А.Акматалиева

09.12.2016 ж

